

Betreft: Verslag verkenning

Vooraf

Na de Waterschapsverkiezingen op 15 maart 2023 heeft de BBB heeft mij gevraagd om de rol van verkenner op te pakken. De fractievoorzitters hebben ingestemd met mijn voordracht door de BBB.

In de week van 27 maart 2023 heb ik gesprekken gevoerd met alle partijen. Deze gesprekken vonden plaats op steunpunt Kallenbroek in het buitengebied van Barneveld. Voorafgaand aan de verkennende gesprekken heb ik de verkiezingsprogramma's bestudeerd. Ook heb ik gesproken met de dijkgraaf en de secretaris-directeur van het Waterschap.

In de gesprekken zijn de volgende vragen voorgelegd, die mij zijn meegegeven door de BBB:

- Welke duiding wordt gegeven aan de verkiezingsuitslag?
- Welke samenstelling van het Dagelijks Bestuur (DB) doet recht aan de verkiezingsuitslag?
- Welke programmatische overeenkomsten (en sterk uiteenlopende verschillen) worden geconstateerd in de verkiezingsprogramma's?
- Welke mogelijkheden worden met inbegrip van proces, inhoud en relatie, gezien voor de vorming van een stabiele meerderheidscoalitie en de samenstelling van een nieuw Dagelijks Bestuur?

Daarnaast is gesproken over monisme/dualisme, de competenties van DB-leden en de het functioneren als team. Hierbij doe ik verslag van de gesprekken.

Duiding uitslag: meer verbinding maken met de omgeving

- 1) De uitslag is een **uitdrukking van een landelijke maatschappelijke onvrede**. Het is een roep om erkenning van het platteland, maar ook een roep om aandacht voor biodiversiteit.
- 2) De winnaars (in aantal stemmen t.o.v. 2019) van de waterschapsverkiezingen zijn BBB, SGP, AWP en Partij voor de Dieren. Water Natuurlijk, ChristenUnie en PvdA hebben hun zetelaantal weten te behouden. Overigens hebben veel partijen aangegeven niet te willen denken in termen als winnaars en verliezers.
- 3) Meerdere partijen hebben de wens uitgesproken om **de tegenstelling natuur/landbouw te doorbreken**. Dit willen ze doen door hierover het gesprek met elkaar aan te gaan en elkaar te leren verstaan. Het zoeken naar gemeenschappelijke taal (wat is natuur, wat is landbouw) is meermalen genoemd.
- 4) Democratie werkt; onrust kan zich uiten in de verkiezingen. De uitkomst van de verkiezingen geeft duiding aan een bredere onrust in de samenleving, maar wordt door partijen niet direct gekoppeld aan het functioneren van het waterschapsbestuur in de afgelopen periode. Wel wordt extra aandacht gevraagd voor **communicatie en de zichtbaarheid** van het waterschap. Het is nog veel belangrijker geworden om te laten zien waar het waterschap aan werkt én daar de inwoners bij te betrekken. Bestuurders moeten meer verbinding kunnen maken met omgeving.

Een breed DB van topkwaliteit. Dat is de grote wens.

- 5) Belangrijk is om te beseffen dat veel partijen de start van de **vorige periode als referentie** zien. Toen is een aantal heemraden waarin vertrouwen bestond naar voren geschoven, waarna gedurende bijna een jaar is gewerkt aan een AB-breed bestuursakkoord. Deze aanpak is als positief ervaren, hoewel de totstandkoming van het akkoord wel erg lang duurde.
- 6) Er is een traditie van een stevige dialoog, die niet politiek gedreven is en met breed gedragen besluiten. Er is veel waardering voor deze cultuur, met een **op consensus gerichte samenwerking**. Een breed akkoord/agenda heeft nog steeds de voorkeur, maar het besef is ook dat de situatie nu politieker is geworden. Dat wordt met enige zorg bekeken.
- 7) Er is een nagenoeg unanieme **voorkeur voor vier heemraden**. Drie heemraden wordt als ongewenst gezien, gezien de grote opgaven en de beperktere representatie vanuit het AB. Vijf heemraden leidt tot versplintering en deeltijdfuncties.
- 8) Vier heemraden betekent een **minderheidscollege**. Een minderheidscollege wordt door een meerderheid van partijen als meest gewenst gezien. Dit model werkt goed, vraagt om goed onderbouwde voorstellen en zorgt voor breed draagvlak van besluiten. Liever geen coalitie met krappe meerderheid die besluiten op smalle basis voorbereid.
- 9) Een **brede representatie (afspiegelingscollege) en kwaliteit van bestuurders** wordt veel belangrijker gevonden. Daarbij worden de volgende punten genoemd:
 - Het DB moet een afspiegeling vormen van het AB
 - DB-leden zijn deskundig en op samenwerking gericht
 - Kwaliteit van DB-leden is belangrijker dan politieke kleur
 - Complementair zijn, met een verscheidenheid aan kennisvelden en karakters
 - Diversiteit van denken is belangrijk in het college, stevige bestuurders zijn nodig gelet op de grote opgaven, in een complex speelveld.
- 10) Daarbij is een aantal **competenties** genoemd, waarbij *verbindend/open houding, bestuurlijke kwaliteiten* en *deskundigheid* vooral zijn genoemd. Deskundigheid wordt wel verschillend geduid: het kan gaan om deskundigheid van de heemraad zelf, maar ook de houding om zich goed te laten voeden door de deskundigheid vanuit de organisatie. Naast individuele competenties hechten partijen veel waarde aan het team. Het DB moet als goed team kunnen samenwerken, met collegialiteit, transparantie en aandacht voor alle AB-fracties.
- 11) Door veruit de meeste partijen zijn geen **breekpunten** genoemd. Op inhoud liggen de partijen dicht bij elkaar en verwachten ze er in gesprek uit te komen. Er is echter een aantal concrete punten waarop verschillen moeten worden overbrugd. Wel wordt een afstand ervaren ten aanzien van standpunten van de Partij voor de Dieren over dierenwelzijn. Ten aanzien van een aantal mogelijke heemraden zijn aandachtspunten genoemd, waaraan in de gesprekken over de vorming van een DB aandacht moet worden besteed.
- 12) Overige punten:
 - Er is een spanningsveld tussen de wens tot continuïteit en stabiliteit, versus de wens om vernieuwing in het DB.
 - Een inclusief college wordt meermalen als wens genoemd, waarbij dit wordt uitgelegd als diversiteit in denken. Maar ook de man/vrouw verhouding wordt genoemd.
 - Een DB dat wordt gevormd over rechts danwel links, of alleen bestaat uit landbouw danwel natuur wordt door u als ongewenst gezien.

Brede afspiegeling en een deskundig bestuur

- 13) Alle partijen vinden het logisch (gezien de uitslag) dat de BBB vertegenwoordigd is in het Dagelijks Bestuur. Nagenoeg alle partijen zien **kansen op een goede samenwerking met het BBB**, omdat het verkiezingsprogramma van de BBB voor velen herkenningpunten heeft. Partijen geven wel aan dat het voor hen onduidelijk is welke kandidaat de BBB naar voren schuift als beoogde DB-kandidaat.
- 14) Alle partijen zien de ChristenUnie als een kandidaat voor het DB. Ook Water Natuurlijk en SGP worden door veel partijen genoemd als potentiële kandidaat, maar er worden ook kanttekeningen bij geplaatst. Verbinding en vernieuwing wordt dan als aandachtspunt genoemd.
- 15) De andere partijen worden in mindere mate genoemd als mogelijke DB-kandidaat of hebben aangegeven geen kandidaat te willen/kunnen leveren.
- 16) Op basis van de wens tot een brede afspiegeling van het AB en een deskundig bestuur ligt de combinatie **BBB, Water Natuurlijk, ChristenUnie en SGP** het meest voor de hand. Deze partijen zijn door u het meest genoemd. Deze combinatie bevat een mix van ervaring, deskundigheid en vernieuwing. Dit zijn ook de grootste partijen en winnaars, danwel stabiele partijen. Ik besef echter dat in deze combinatie ook een behoorlijke spanning aanwezig is. Toch stel ik voor om met deze partijen te onderzoeken hoe een stabiel en goed team kan worden gevormd. Want deze combinatie doet het meest recht aan wat u vooral belangrijk vindt: partijen die verschillenden flanken van het AB representeren en deskundig zijn.
- 17) Een tweede **optie** is om het CDA of Ongebouwd als vierde partij te vragen, vanwege deskundigheid en bestuurlijke ervaring.
- 18) De BBB doet mee aan de waterschapsverkiezingen, omdat de **geborgde zetels** mogelijk zouden vervallen. Daarom wordt de **overweging** meegegeven om de ervaren bestuurder 'ongebouwd' namens de BBB in het DB zitting te laten nemen.

Overige aanbevelingen

- 19) Een brede samenwerking maakt een discussie over **dualisme** overbodig. Ik heb geen wens gevonden om hierop nu echt veranderingen door te voeren. Wel is een heemraad van buiten bespreekbaar voor de meeste partijen. Ook is door (met name kleinere) fracties de wens uitgesproken om meerdere commissieleden te kunnen inzetten, om kwaliteit van bestuur en continuïteit te vergroten.
- 20) De **Blauwe Omgevingsvisie 2050** (BOVI en BOP) worden door bestaande partijen als zeer waardevol gezien. Ze doen de oproep om nieuwe AB-leden goed me te nemen in het verhaal en de waarde van deze basisdocumenten. Tegelijkertijd is er ook begrip voor om deze documenten te actualiseren, gelet op het NPLG en 'Water en bodem sturend'.

De grote opgaven voor komende tijd

- 21) In de gesprekken is de vraag voorgelegd welke opgaven het nieuwe bestuur als eerste moet oppakken. De **top 5 van meest genoemde opgaven** is:
 - a. Waterkwaliteit: Hoe (ambitieuw) wordt deze bestuursperiode invulling gegeven aan de Kaderrichtlijn Water?
 - b. RWZI: Wat is het ambitieniveau t.a.v. innovatie? In hoeverre is sturing bij de bron mogelijk. Welke kansen zijn er voor reststromen?
 - c. Verdroging: Peil volgt functie of functie volgt peil, grondwaterverdringingsreeks, waar ligt de verantwoordelijkheid, hoe om te gaan met gebiedsvreemd water?

- d. Belastingen: Een afweging maken tussen prestaties die je moet/wilt realiseren en de kosten die dat met zich meebrengt. Met daarin aandacht voor tarieven, assetmanagement, kostenverdelingssleutel en kwijschelding.
 - e. Communicatie: Meer en betere contacten met mede-overheden en inwoners. Meer transparantie en participatie inbouwen.
- 22) Dit zijn de hete aardappels: belangrijke maar ook complexe opgaven, waarin de benadering van partijen verschillen. Moet het waterschap zich daarbij beperken tot de kerntaken, of moeten kansen worden benut? Omdat heel divers over deze opgaven kan worden gedacht, vind ik het verstandig om **eerst met elkaar te bespreken welke aanpak** het meest passend is. Dat biedt de gelegenheid om elkaar beter te leren begrijpen en gemeenschappelijke taal te ontwikkelen. Deze tussenstap vind ik van belang, om te voorkomen dat er direct vanuit inhoudelijke verschillen de discussie wordt gevoerd.

Vervolgaanpak: samen de basis creëren voor het inhoudelijk gesprek

- 23) Het grote aantal nieuwe AB-leden en de nieuw toegetreden partijen vragen om een behoedzaam proces om met elkaar een goed bestuur te vormen. Er is **initiatief en richting** nodig. Daarom doe ik op basis van alle informatie een voorstel voor de vervolgaanpak.
- 24) Mijn voorstel is om **op korte termijn een bestuursagenda** op te stellen. Hierin worden afspraken gemaakt over de manier van werken en de beoogde bestuurscultuur. Ook wordt voor de vijf voornoemde opgaven een aanpak voorgesteld. Daarbij dient te worden gestreefd naar een zoveel als mogelijk AB-brede agenda. Dat voorkomt denken in termen van coalitie en oppositie. Advies is om direct na de verkennersfase een informateur (of procesbegeleider) aan te wijzen, die de totstandkoming van de bestuursagenda de komende weken gaat begeleiden. Het moet mogelijk zijn dat medio mei een bestuursagenda op tafel ligt. Zo kan ruim binnen drie maanden na de verkiezingen een bestuursagenda en personele invulling van het DB (zie punt 26) worden voorgelegd aan het AB.
- 25) De **inhoudelijke discussie kan in de periode daarna** plaatsvinden, vooral rond de actualisatie van de BOVI. De BOVI (en BOP) is een goed fundament, dat geactualiseerd kan worden conform het cyclisch denken uit de Omgevingswet. Dat biedt ook de gelegenheid om in contact met de omgeving informatie op te halen en zo besluitvorming te verrijken. Zo kan vanuit buiten naar binnen worden gewerkt. Daarom adviseer ik ook om geluiden uit de samenleving meer te betrekken in beleid en besluitvorming (zie ook duiding uitslag).
- 26) Het is goed om de komende weken - parallel aan het opstellen van de bestuursagenda - te komen tot een **personele invulling van het DB**. In het verleden is ook wel eens gewerkt met een commissie om te komen tot de juiste personen. Mijn advies is: denk daar met elkaar over na en maak daarover afspraken. De portefeuilleverdeling is uiteindelijk aan het college. Het advies is om de verdeling te doen op basis van competenties en affiniteit en dus niet klakkeloos de huidige verdeling over te nemen.
- 27) Mijn advies is om gelet op de winst van de Partij voor de Dieren een **portefeuille dierenwelzijn** toe te voegen.
- 28) Een **midterm review** is als wens geuit. Dit kan na twee jaar in de vorm van een evaluatie van de gemaakte afspraken.

Tot slot

Graag wil ik de medewerkers van het steunpunt Kallenbroek bedanken voor de gastvrijheid en goede verzorging. Ook dank aan de bestuursadviseur met griffietaken, die bij alle gesprekken aanwezig was.

En uiteraard dank aan de vertegenwoordigers van partijen en geborgde zetels. Het waren dertien plezierige gesprekken, waar alles gezegd kon worden. Ik kijk terug op goede gesprekken met intrinsiek gemotiveerde mensen die zich met passie inzetten voor het Waterschap Vallei en Veluwe!

Met vriendelijke groet,
Bertus Cornelissen
6 april 2023